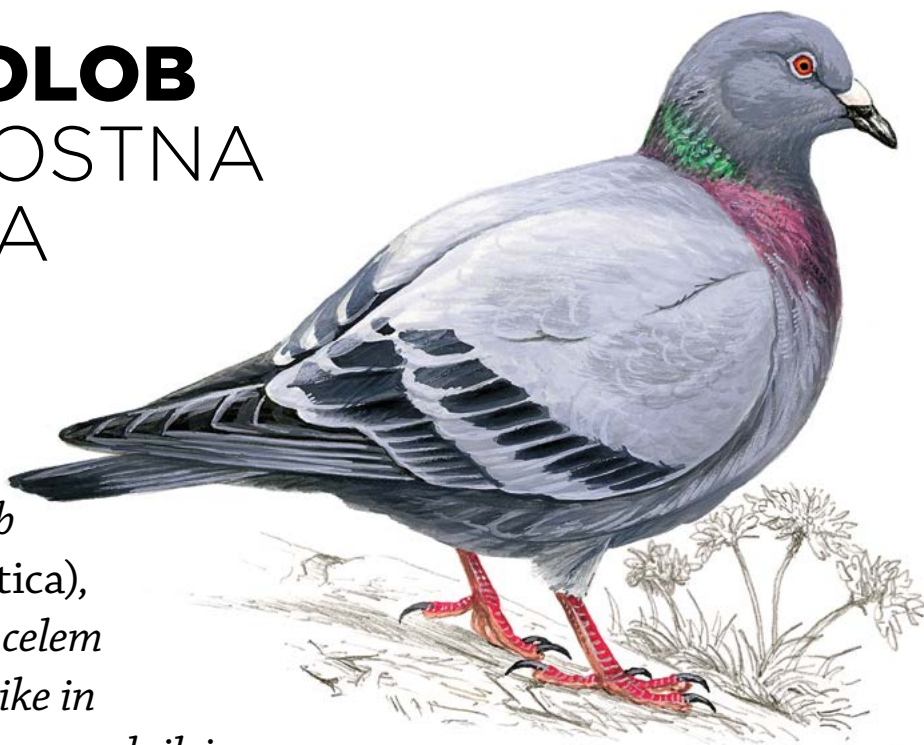

SKALNI GOLOB IN SKRIVNOSTNA IZGINJANJA

// Monika Širca

Ena izmed danes najpogostejših ptic v mestih je domači golob (Columba livia domestica), ki je razširjen skoraj po celem svetu, z izjemo Antarktike in arktičnih predelov. Njegov prednik je skalni golob (Columba livia), ki je bil približno v 11. stoletju udomačen v sredozemskih krajih in na Bližnjem vzhodu. Ljudje so ga selekcionirali za potrebe prenašanja pošte, športa, bojevanja, dekoracije ter prehrane. Domači golob je na videz lahko enak skalnemu, med njima so mogoča tudi križanja, zato je preučevanje le-teh oteženo, genetsko čiste populacije skalnih golobov pa izginjajo.

SKALNI GOLOB (*Columba livia*) je prednik danes ene najpogostejših mestnih ptic – domačega goloba (*Columba livia domestica*).
ilustracija: Mike Langman / RSPB images

je na taistem območju živel neandertalec (*Homo neanderthalensis*). Skalni golob je najverjetneje zagotavljal stabilno oskrbo s hrano v mnogih predelih, ki so jih takrat naseljevali ljudje. V Gorhamovi jami na Gibraltarju so predstavniki vrste *Homo neanderthalensis* uporabljali skalne golobe v prehranske namene. Ti so namreč zaradi svojega načina življenja v kolonijah in sposobnosti hitrega razmnoževanja zelo primeren vir hrane. Njihova uporaba ni bila le občasna, saj so v jami o tem našli večkratne dokaze, in to v različnih časovnih obdobjih.

KOMPLEKSNOŠT KRIŽANJA

Skalni in domači golob se med seboj lahko uspešno parita, kar je sicer možno preprečiti z ustrezno geografsko izolacijo. Pri parjenju prihaja do križanja, kar se med potomci kaže z drugačno morfologijo (t. j. videzom), vedenjem in ekološkimi značilnostmi kot pri njihovih starših. Na univerzi v Kansasu so denimo ugotovili, da si sardinski golobi delijo približno 88 % genov z osebki na celinskem delu Italije

PRVI STIKI SKALNEGA GOLOBA S ČLOVEKOM

Skalni golob naravno gnezdi na klifih in na vhodih večjih jam. Prav to mu je omogočilo tesne stike z ljudmi, ki so v paleolitiku prebivali v jamah še pred prihodom mislečega človeka (*Homo sapiens*) v Evropo. Prvotno območje razširjenosti skalnega goloba vključuje srednji pas Evrazije, takrat

in okoli 73 % z golobi v Severni Ameriki. Skalni golobi se torej med seboj morfološko razlikujejo tudi v različnih delih sveta. Populacije domačih golobov sicer ne izvirajo samo iz udomačenih skalnih golobov; pomemben prispevek v genski bazen domačih populacij prihaja iz skalnih golobov tudi s tem, ko domači golobi pobegnejo od svojih gojiteljev ali pa jih ti izpustijo. Tudi v urbanem okolju, zlasti v cerkvah, stolpih in mestnih obzidjih, si skalni golob najde mesto za počitek. Stavbe v bližini hrane večinoma uporablja čez dan, ponoči pa se vrača v svojo kolonijo. Če so viri hrane ali vode dostopni celo leto in bližnje stavbe ponujajo ustrezno zavetje, se tja tudi naseli.

GEOGRAFSKE RAZLIKE MED NJIMI

Trenutna razširjenost skalnih golobov vključuje nekatere severozahodne dele Evrope, dele severne Škotske, nekatere obalne predele Sredozemlja ter gorata območja vzhodne Evrope in Bližnjega vzhoda do severne Indije. Pri nas v naravnih življenjskih okoljih gnezdi v nekaterih skalnih stenah in jamah jugozahodne Slovenije, predvsem na Kraškem robu (v Osapski steni, Mišji peči, Črnokalski steni ...), v okolici Planinske jame in Predjamskega gradu ter v Škocjanskih jamah. Med različnimi geografskimi regijami so se zaradi geografske ločenosti med njimi razvile velikostne razlike. Ob različnih vremenskih razmerah, dostopu hrane, izpostavljenosti onesnaževal in drugih okoljskih dejavnikov pa so bile tudi drugače izražene, kar je botrovalo nastanku različnih podvrst.

PODVRSTE SKALNEGA GOLOBA

Evropski skalni golob (*C. l. livia*) je najbolj pogosta podvrsta. Razširjen je v zahodni in južni Evropi, severni Afriki in Aziji do zahodnega Kazahstana, severnega Kavkaza, Gruzije, Cipra, Turčije, Irana in Iraka. Kanarski skalni golob (*C. l. canariensis*) je manjši in običajno temnejši od evropskega skalnega goloba, pojavlja se na Kanarskih otokih. Tudi senegalski skalni golob (*C. l. gymnocyclus*) je manjši in temnejši od evropskega in je razširjen na območjih od Senegala in Gvineje do Gane, Benina in Nigerije. Oazni skalni golob (*C. l. dakhlae*) pa je manjši in precej svetlejši od prej naštetih. Najdemo ga le v dveh oazah v osrednjem Egiptu. Nekatere druge podvrste so še saharški skalni golob (*C. l. targia*), arabski

skalni golob (*C. l. palaestinae*), iranski skalni golob (*C. l. gaddi*), indijski skalni golob (*C. l. intermedia*) ter mongolski skalni golob (*C. l. nigricans*).

GOLOBI V PARKU ŠKOCJANSKE JAME

V popisih za *Atlas ptic Slovenije* so popisovalci skalne in domače golobe razlikovali glede na lokacijo gnezdišč. Kljub gnezdenju v skalnih stenah so bili mnjenja, da videz opazovanih golobov kaže na to, da v Parku Škocjanske jame gnezdi domača oblika. Ni jasno, ali genetsko čiste populacije skalnih golobov v Sloveniji sploh obstajajo.

Pri nas skalni golob gnezdi v nekaterih skalnih stenah in jamah jugozahodne Slovenije.

foto: **Al Vrezec**

JE POPULACIJE GENETSKO ČISTIH LINIJ DANES SPLOH MOGOČE VAROVATI?

K izginjanju populacij skalnega goloba je veliko pripomogel tudi človek, saj je s svojim delovanjem omogočil križanje in prevlado domačega goloba. Največji vpliv na zmanjševanje populacij skalnega goloba je imelo udomačevanje le-teh, spreminjanje življenjskega okolja z zmanjševanjem geografskih ovir in postavitvijo mest ter nenazadnje tudi lov, ki je danes v večini držav prepovedan. Ker ima človek s svojimi aktivnostmi največji vpliv na izginjanje čistih populacij skalnega goloba, bi bilo uspešno varovanje le-tega še mogoče le v predelih brez človeške civilizacije, ki pa v območju razširjenosti skalnega goloba ne obstajajo.

Skalni in domači golob se med seboj lahko uspešno parita, kar se med potomci kaže z drugačno morfologijo in vedenjem kot pri njihovih starših.

foto: vse **Enej Vrezec**

